

Wnioski/uwagi do projektu Programu Przeciwdziałania Niedoborowi Wody

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga	Treść uwagi/wniosku	Uzasadnienie
1.	Rozdział 1	Wskazano na problem wpływu zmiany klimatu na hydrologię w Polsce, tj. „Ekstremalne zjawiska meteorologiczne i hydrologiczne, w tym niskie stany wody oraz susze, są występującą od zawsze cechą klimatu Polski. Jednakże w ostatnich latach częstość ich występowania uległa wyraźnemu nasileniu.” Wskazano, że wyniki analiz klimatu w ramach projektów CHASE-PL oraz Klimada-2 wskazują na intensyfikację ekstremalnych zjawisk hydrologicznych w Polsce. Nie dodano jednak wystarczająco wyraźnie, że według tych dwóch projektów przewidywany jest istotny wzrost przepływów średnich, wysokich i niskich.	Skala wzrostów przepływów na rzekach VOB według projektu CHASE-PL jest bardzo wyraźna, od +19,6% dla RCP 4.5 dla bliskiej przyszłości (NF) do +52.1% dla RCP 8.5 dla dalekiej przyszłości (FF). Autorzy w analizie dalej próbują wskazywać, że na wzrost przepływów będą istotnie negatywnie oddziaływać zmiany zużycia wody dla wód powierzchniowych i podziemnych. Ta teoria jest mocno dyskusyjna i sprawia wrażenie próby wytłumaczenia przyjętych założeń PPNW do wyników projektów CHASE-PL i Klimada-2.
2.	Rozdział 2.1.3.2	W rozdz. 2.1.3.2 wskazano, że: „Zakładając jednakowe zmiany zużycia wody dla wód powierzchniowych i podziemnych oraz uwzględniając prognozowane w ramach projektu CHASE-PL zmiany średniego rocznego odpływu, dla scenariusza RCP 4.5 deficyt zasobów wodnych w okresie do 2030 r. może ulec zwiększeniu dla niektórych zlewni bilansowych w regionach wodnych Małej Wisły (zlewnie: Wisła do wodowskazów Wisła, Ustroń-Obłaziec, Jawiszowice i Goczałkowice, Biała do wodowskazów Mikuszowice i Czechowice-Bestwina, Iłownica do wodowskazu Czechowice-Dziedzice oraz Wapienica do wodowskazu Podkępie), Górnej-Wschodniej Wisły (Jasiołka do wodowskazu Zboiska, Ropa do wodowskazu Klęczany, Wiśłok do wodowskazu Puławy oraz Wiśłoka do wodowskazu Żółków) oraz Środkowej Odry (Kamienna do wodowskazów Jakuszyce, Piechowice i Jelenia Góra oraz Bystrzyca do wodowskazu Bystrzyca Kłodzka), gdzie prognozowany wzrost zużycia wody jest większy niż prognozowany wzrost średniego rocznego odpływu.”	Nie podjęto próby własnego wnioskowania dotyczącego wpływu zmiany klimatu na zasobność wodną rzek w Polsce, a dalej problemy z niedoborem wody.

		„Dla scenariusza RCP 8.5 deficyt zasobów wodnych w okresie 2020-2030 r. może ulec zwiększeniu w dwóch zlewniach bilansowych w regionie wodnym Małej Wisły (zlewnie Wisły do wodowskazów Wisła i Ustroń-Obłaziec), gdzie prognozowany jest niewielki wzrost średniego rocznego odpływu przy jednoczesnym znacznym wzroście zużycia wody.” Niestety to niewielki zakres obszarowy problemu niedoboru wód powierzchniowych, by planować działania dla całego obszaru Polski.	
3.	Rozdział 2.1.3.2	W rozdz. 2.1.3.2 nieprecyzyjnie wskazano, że: „Prognozowane zwiększenie wartości średnich rocznych nie odzwierciedla zmian wartości ekstremalnych, nie jest zatem równoznaczne ze zwiększeniem obserwowanych obecnie niskich przepływów i może stwarzać mylne wrażenie o spadku zagrożenia suszą.”	Publikacje, będące wynikiem projektu CHASE-PL, tj.: Piniewski M., Szczesniak M., Kardel I., Marcinkowski P., Okruszko T., Kundzewicz, Z.W. Zasoby wodne, [w:] Zmiana klimatu i ich wpływ na wybrane sektory w Polsce [red. Z. W. Kundzewicz, Ø. Hov. T., Okruszko, 2017, wyraźnie wskazują istotny wzrost zarówno dla średnich wartości odpływu rzecznego, jak i przepływów wysokich i niskich, tak samo dla bliskiej (NF), jak i dalekiej przyszłości (FF) praktycznie dla całego obszaru Polski. Nie do końca odpowiada to tezom PPNW o zmniejszających się zasobach wodnych.
4.	Rozdział 3. Aktualny stan retencji w Polsce, str.123	Rozdział ten powinien być uzupełniony o informację o działaniach administratorów wód (PGW Wody Polskie i ich poprzedników, tj. WZMiUW i RGZW funkcjonujące do 2017 r.), których celem było przyspieszenie spływu wód skutkujące zmniejszeniem retencji korytovej, dolinowej i glebowej. W szczególności w PPNW powinny być przeanalizowane Plany Utrzymania Wód (PUW) obowiązujących w latach 2016-2021, w których zaplanowano ok. 75 tys. działań na ciekach nakierowanych przede wszystkim na przyspieszenie spływu wód. Analizy przeprowadzone w PPNW powinny również objąć ocenę realizacji PUW i wcześniej prowadzonych prac utrzymaniowych na ciekach (dane na ten temat zawiera aktualizowana na bieżąco Baza HYMO wykonana przez PGW Wody Polskie na potrzeby analizy presji, a także społeczny monitoring prac utrzymaniowych). Analizie	W tekście PPNW wskazano, że przy określaniu aktualnego stanu retencji brano pod uwagę działania Wód Polskich. Natomiast z analizy treści PPNW wynika, że nie wzięto pod uwagę wszystkich działań realizowanych przez administratora wód w danej zlewni, w szczególności działań ograniczających retencję wód, takich jak inwestycje i prace utrzymaniowe nakierowane na przyspieszenie spływu wód. Jeśli w analizach wielkości retencji w danej zlewni, a także potrzeb w tym zakresie oraz planowanych działań służących zwiększeniu retencji wód analizowano tylko działania / inwestycje służące retencji, a nie analizowano działań

		powinny być poddane plany prac utrzymaniowych, które będą realizowane przez PGW Wody Polskie na lata 2022 -2027. W PPNW powinny zostać przeanalizowane także inwestycje na ciekach zrealizowane po 2004 r., nakierowane na przyspieszenie spływu wód (np. regulacje koryt) finansowane z źródeł krajowych i unijnych (NFOŚiGW, WFOSiGW, PROW, RPO, POIiŚ) oraz analogiczne inwestycje zaplanowane na lata 2022-2027.	obniżających potencjał retencyjny zlewni, otrzymano niepełne, dane, wypaczające obraz problemów występujących w danej zlewni. W związku z tym nie jest możliwe wyznaczenie kierunków skutecznego i efektywnego kosztowo zwiększania zasobów retencyjnych danej zlewni.
5.	3.4. Retencja w lasach, str. 148-149	Bilans możliwości zatrzymania opadu w lasach jest niedoszacowany, według wyliczeń retencja wynosi 23,03 km ³ (ok. 250 mm), co odpowiada współczynnikowi odpływu na poziomie ok. 60%.	Przyjęta metodyka oceny retencji lasu nie uwzględnia wody gromadzonej w ściółce i glebie.
6	3.5. Retencja glebowa, str. 155	Treść tabeli 36 wymaga modyfikacji: wykreślenia wiersza 1 oraz 7, a także zaokrąglenia pozostałych wartości i podania ich w % objętości lub zaznaczenia, że wartości dotyczą profilu 1,0 m.	Tabela 36, poz. 1 - żwir piaszczysty praktycznie nie występuje, jako gleba, poz. 7 - mada nie jest gatunkiem gleby. Poza tym całkowita pojemność wodna powinna być podana w % objętości gleby, podanie jej w mm (zapas wody) musi być odniesione do konkretnej warstwy gleby - w tym wypadku 1,0 m.
7.	3.5. Retencja glebowa, str. 156-158	Stwierdzenie "W Polsce dominują gleby o wysokiej całkowitej pojemności wodnej..." nie jest prawdziwe, w Polsce dominują utwory piaszczyste, o niskiej retencyjności. W związku z powyższym zamieszczone analizy (tab. 37) są niemiarodajne.	Stwierdzenie niezgodne ze stanem faktycznym oraz dokumentacją krajową w postaci map glebowo-rolniczych, które powinny być podstawą analizy.
8.	3.5. Retencja glebowa	Rozdział nie zawiera szacunku ilości wody możliwej do zgromadzenia w glebie. Ilość ta nie została również oszacowana w p. 3.4. dot. retencji w lasach. Kwestia dotyczy ilości wody rzędu ok. 60 000 km ³ w postaci średniej wilgotności aktualnej, z czego efektywna retencja użyteczna stanowi około 50% oraz kolejnych ok. 60 000 km ³ , jako potencjalnej maksymalnej zdolności profilu glebowego do chwilowej absorpcji wody po opadach nawalnych (nasycenie do pełnej pojemności wodnej). Oszacowanie wykonane dla warstwy gleby 1,0 m.	W projekcie należy oszacować i uwzględnić wielkość aktualnej i potencjalnej maksymalnej retencji glebowej.

9.	Rozdział 3.7	W rozdziale 3.7 Analiza zapisów wojewódzkich programów "Małej retencji" napisano, że Urzędy Marszałkowskie nie przekazały opracowanych w latach 2005-07 Programów Małej Retencji dla poszczególnych województw, co jest nieprawdą, bo te Programy przekazano do Wód Polskich. Szkoda, że tych materiałów nie wykorzystano.	Kwestia dostępności Programów Małej Retencji wymaga sprawdzenia i uściślenia.
10.	7.1. Działania mające na celu zwiększenie retencji wód Typ działania nr 2: Renaturyzacja rzek, str. 268	Po akapicie brzmiącym: Działania renaturyzacyjne obejmują prace prowadzące do przywrócenia naturalnego charakteru cieków. W przypadku mniej przekształconych cieków mogą polegać na odpowiednich modyfikacjach prac utrzymaniowych w celu umożliwienia naturalnego odtwarzania się struktur korytowych. W przypadku silnie przekształconych cieków obejmują likwidację urządzeń wodnych czy też wprowadzanie do koryta naturalnych przeszkód w postaci narzutów kamiennych, pni drzew spowalniających przepływ wody w rzece, a w skrajnych przypadkach kształtowanie nowych koryt seminaturalnych w miejsce obecnych, silnie zniekształconych. Dodać akapit o brzmieniu: „Uregulowane rzeki o wyprostowanym korycie i bez roślinności na brzegach nie zatrzymują dużej objętości wody w okresach suszy. Także rzeki utrzymywane w niewłaściwy sposób (eliminujący elementy szorstkości koryta, np. przez odmulanie, likwidację wyrw, wyrównywanie profilu poprzecznego i podłużnego, usuwanie rumoszu drzewnego, wykaszanie roślinności) charakteryzują się nadmiernie szybkim spływem wody, a ich ekosystemy są bardziej wrażliwe na susze hydrologiczną niż ekosystemy rzek nieutrzymywanych. W utrzymaniu rzek, niezależnie od stopnia przekształcenia ich koryt, powinny być obligatoryjnie stosowane zasady dobrych praktyk. Prace utrzymaniowe na ciekach powinny być objęte ogólnodostępnym systemem monitoringu, umożliwiającym ocenę wpływu tych prac na potencjał retencyjny zlewni.”.	Problemem jest nie tylko uregulowanie (uproszczenie) koryt rzek, ale przede wszystkim niewłaściwe sposoby ich utrzymywania, co ma skalę masową, szacowaną na ok 40 tys. km bieżących cieków objętych pracami utrzymaniowymi trwale przyspieszającymi spływ wód tylko w latach 2010 – 17. Problem ten nie będzie możliwy do rozwiązania bez wprowadzenia obligatoryjnego stosowania katalogu dobrych praktyk prac utrzymaniowych na ciekach, opracowanego jako jedno z zadań Programu Wodno-Środowiskowego Kraju. Niezbędne jest również wprowadzenie ogólnodostępnego systemu monitoringu pracy utrzymaniowych, umożliwiającego między innymi analizę ich wpływu na ich różne formy retencji wód (korytową, dolinową, glebową).

11.	Typ działania nr 4: Zalesianie, zadrzewianie oraz przebudowa drzewostanów, str. 273- 276	Tab. 61 Retencja możliwa do odzyskania w wyniku odnowienia/utrzymania drzewostanu na obszarach rębni [tys. m3] - całość do usunięcia z Programu.	Tych działań nie można uznać jako przyczyniających się do poprawy zasobów wodnych, tylko utrzymania ich na stałym, dotychczasowym poziomie. Co najwyżej można uzyskać pewien nieznaczny wzrost retencyjności w wyniku przebudowy drzewostanów. Zgodnie z przyjętą tu metodyką zmiana ta wyniesie 5%.
12.	Podtyp działania nr 5.3 Gospodarowanie rolnicze na obszarach podmokłych	"Podtyp działania wskazuje rekomendacje dotyczące sposobu prowadzenia gospodarki rolnej na obszarach stale lub okresowo zalewanych związane z wprowadzaniem paludikultury, zwanej także rolnictwem bagiennym."	Działanie to jest wskazane, jednak nie może zagrażać naturalnym ekosystemom występującym na siedliskach hydrogenicznym.
13.	8. Efekty realizacji programu, str. 320	"Odnowienie drzewostanów – ponad 450 mln m3" - usunąć.	Wskaźnik bezzasadny, zmian retencji po odnowieniu lasu nie będzie.
14.	8. Efekty realizacji programu, str. 321	"Podjęcie praktyk rolniczych w zakresie ochrony warstwy próchnicznej na powierzchni 30 tys. ha"	Działanie to powinno być rekomendowane na wszystkich uzasadnionych siedliskowo użytkach rolnych i leśnych, a także terenach zurbanizowanych, jako fundamentalne dla poprawy retencyjności gleb oraz wiązania CO2.
15.	5.2.1 Prawo krajowe – instrumenty prawne	Konieczne jest uzupełnienie tego rozdziału o informacje o postulowanej w Krajowym programie renaturyzacji wód powierzchniowych (KPRWP) potrzebie nowelizacji ustawy Prawo wodne, w szczególności w zakresie wprowadzenie przepisów ustawy ułatwiających prowadzenie działań zwiększających retencję wód w ramach prowadzenia prac utrzymaniowych na ciekach (np. poszerzenie katalogu prac utrzymaniowych zdefiniowanych w art. 227 Ustawy Prawo wodne i wprowadzenie pojęcia „utrzymanie bierne”). W rozdziale tym powinny być również opisane potrzeby zmian innych przepisów Prawa wodnego oraz innych aktów prawnych zidentyfikowane w KPRWP jako działania legislacyjne niezbędne do umożliwienia skutecznej realizacji działań z zakresu renaturyzacji wód, które jednocześnie sprzyjają ochronie i/lub zwiększeniu potencjału retencyjnego zlewni	Poważnym mankamentem PPNW jest pominięcie omawianej w KPRWP kwestii konieczności zmian przepisów ustawy Prawo wodne i innych ustaw, bez których realizacja działań z zakresu renaturyzacji rzek i innych wód powierzchniowych będzie utrudniona lub niemożliwa. Tym samym wskazane w KPRWP mankamenty prawa będą ograniczały możliwość osiągnięcia celów z zakresu retencji wód z zastosowaniem działań zdefiniowanych w PPNW. Dotyczy to zwłaszcza działania nr. 1. Renaturyzacja ekosystemów mokradłowych i działania nr. 2 Renaturyzacja rzek.

16.	Rys. 83	Nierównomierny rozkład priorytetów działań inwestycyjnych PPNW. Widoczne wyraźne zagęszczenie inwestycji w RW DOiPZ. Co istotne, brak jest korelacji liczby inwestycji w stosunku do miejsc zdefiniowanych jako najbardziej narażone na niedobór wody.	sprawdzić poprawność danych
17.	Tabela 45 i 46	Sprawdzenia wymagają pojemności zbiorników w Hiszpanii i Francji	sprawdzić poprawność danych